

Inhoudsopgave

1 Lied, spiritualiteit en seizoen in de Lage Landen	11
1.1 Middelnederlandse devote liedverzamelingen	14
1.1.1 Klank en taal	14
1.1.2 Van orale liedtradities naar verzamelingen in handschriften	15
1.2 De moderne devotie en de laatmiddeleeuwse spiritualiteit	18
1.2.1 Spirituele verinnerlijking voor elke christen	18
1.2.2 Gemeenschapsleven in vele vormen	22
1.2.3 Devote cultuur: taal, tekst en muziek	24
1.3 De onderzoekstraditie	28
1.3.1 Standaardwerken en vernieuwingsimpulsen: tekstgenre en contrafactuur	28
1.3.2 Cultuurhistorische benaderingen van de devote liedcultuur: herkomst en liedfuncties	31
1.3.3 De problematiek van het huidige onderzoek	40
1.4 De jaarcyclus nader beschouwd	43
1.4.1 Begripsomschrijvingen van tijd: cyclische en lineaire systemen	43
1.4.2 De verschillende domeinen van tijd: kosmische, sociale en religieuze ritmes	45
1.4.3 De jaarcyclus	46
1.4.4 Balans	52
1.5 Onderzoeksopzet	53
1.5.1 Corpus	53
1.5.2 Methode	56
1.5.3 De opzet van dit boek	58
2 Een bijzondere tweedeling: structuur en clustering in het handschrift Berlijn 185	61
2.1 Structuur in het handschrift Berlijn 185	64
2.1.1 Codicologische beschrijving	64
2.1.2 Groeiproces	65
2.1.3 Inhoud	68
2.2 Clustering in de verzameling in Berlijn 185	69
2.2.1 Thematische zwaartepunten in de verzameling	70
Kerstcluster	71
Passiecluster	82

	Mariacluster	93
	Heiligenliederen	94
	Balans	99
2.2.2	Kosmische, sociale en religieuze ritmes in de thematische clustering	100
	Religieuze en kosmische ritmes: zomer en winter	100
	Winterstuk en zomerstuk	101
	Sommer stuc en Vander hoechtyt	105
	Religieuze en sociale ritmes: kerstkring en paaskring	108
2.2.3	Kosmische, sociale en religieuze ritmes in de liederen	110
	Kerstmis en midwinter	110
	Goede Vrijdag en meifeest	114
3	Het secundair corpus: structuur en clustering in andere liederen- handschriften	119
3.1	Berlijn 280	121
3.1.1	Structuur in het handschrift Berlijn 280	121
	Codicologische beschrijving	121
	Groeiproces	124
	Inhoud	126
3.1.2	Clustering in de verzameling in Berlijn 280	127
	Thematische zwaartepunten in de verzameling	128
	Kerstcluster	130
	Passiecluster	131
	Mariacluster	132
	Heiligencluster	133
	Latijns passiecluster	133
	Kosmische, sociale en religieuze ritmes in de thematische clustering	136
	Temporale en sanctorale	136
	Kerstkring en paaskring	137
	De ingevoegde fragmenten	138
	Kosmische, sociale en religieuze ritmes in de liederen	139
	Zomer en Vastenavond	139
3.2	Parijs 39	142
3.2.1	Structuur in het handschrift Parijs 39	142
	Codicologische beschrijving	143
	Groeiproces	144
	Inhoud	147
3.2.2	Clustering in de verzameling in Parijs 39	147
	Thematische zwaartepunten in de verzameling	147
	Kerstclusters	148
	Heiligencluster	152
	Kosmische, sociale en religieuze ritmes in de thematische clustering	153

	Temporale en sanctorale	154
	Kosmische, sociale en religieuze ritmes in de liederen	155
3.3	Tirs	156
3.3.1	Structuur in het handschrift Tirs	156
	Codicologische beschrijving	156
	Groeiproces	158
	Inhoud	158
3.3.2	Clustering in de verzameling Tirs	159
	Thematische zwaartepunten in de verzameling	159
	Kerstcluster	159
	Passiecluster	163
	Pasen en Pinksteren	164
	Het cluster van andere liederen	164
	Kosmische, sociale en religieuze ritmes in de thematische clustering	166
	Kosmische, sociale en religieuze ritmes in de liederen	168
3.4	Werden	171
3.4.1	Structuur in het handschrift Werden	171
	Codicologische beschrijving	171
	Groeiproces	172
	Inhoud	172
3.4.2	Clustering in de verzameling Werden	173
	Thematische zwaartepunten in de verzameling	173
	Kosmische, sociale en religieuze ritmes in de thematische clustering	176
	Kosmische, sociale en religieuze ritmes in de liederen	178
4	Structuur en clustering: vergelijking en conclusies	181
4.1	Structuur	183
4.1.1	Codicologische structuur en inhoudelijke clustering	183
4.1.2	Groeiverzamelingen	186
4.2	Clustering	189
4.2.1	Kerst en passie: de jaarlijkse hoogtepunten in religieus, kosmisch en sociaal domein	189
4.2.2	Een seizoensgebonden clustering	194
4.2.3	Lieder en de jaarcyclus	198
4.3	Besluit: verzameld naar de tijd van het jaar	200

5	Convent en stad: de gebruikscontext van devote liedverzamelingen	202
5.1	Een onbekende <i>Vander Nyestat</i> in het <i>Kynderhuss</i>	205
5.1.1	Het Sint-Ceciliaconvent of Kinderhuis te Zwolle	205
5.1.2	Convent in de stad	207
	Boekenbezit en lees- en schrijfcultuur	208
	Relaties met de stad en de parochie	210
	Conventen in een stedelijke omgeving	212
	Gelegenheden tot contact met stedelingen	217
5.2	Gebruikscontext van het secundair corpus	220
5.2.1	Anna van Collen, <i>Versus</i> , Tringen van Kleif	220
	De herkomst van het handschrift <i>Berlijn 280</i>	220
	De moderne devotie in het Rijnland	224
5.2.2	'Franciscus onsen vader, bevolen blive u al ons covent'	226
	Het clarissenconvent of Coudenklooster te Brussel	226
	Klooster en omgeving	230
5.2.3	'Misse to singen, boike to binden, unde oock to scriven'	232
	Klooster <i>Niesing of Marienthal</i> te Münster	232
	Klooster en stad	232
5.2.4	'Die dit lijtgen bij sich draegen, lesen of syngen, hoeren lesen of syngen'	236
	De herkomst van het handschrift <i>Werden</i>	236
	Enkele gebruiksaspecten van de liedverzameling	238
5.3	Een cultureel perspectief op devote liedverzamelingen	240
5.3.1	Overeenkomsten en verschillen tussen gemeenschappen	241
5.3.2	Liederen als aurale markeringen van ritme	244
5.3.3	Individu in gemeenschap	247
5.4	Overkoepelende conclusie: de structuur, clustering en gebruikscontext van middelnederlandse devote liedverzamelingen	255
6	Epiloog	273
6.1	Structuur: groeihandschriften, afgeronde verzamelingen en convoluten	274
6.2	Clustering: liederen voor elke tijd van het jaar	279
6.3	Gebruikscontext: aandachtspunten voor toekomstig onderzoek	285
6.3.1	Herkomst	285
6.3.2	'Geestelijk' en 'wereldlijk' in de Middelnederlandse liedcultuur	288
6.3.3	Gemeenschapsliedcultuur?	291
6.4	Slotbeschouwing: typering van liederen, liedverzamelingen en liederenhandschriften	297
6.4.1	Het tekstuele niveau: de thematische indeling van <i>Knuttel</i> (1906)	298
6.4.2	Het contextuele niveau: de drie categorieën van Van der Poel (2011)	300
6.4.3	Het materiële niveau: typen liederenhandschriften	304

Bijlagen

1	Omschrijvingen van gebruikte begrippen	307
2	Omschrijvingen liederen	311
3	Codicologische beschrijving Berlijn 185	314
4	Codicologische beschrijving Berlijn 280	324
5	Codicologische beschrijving Parijs 39	338
6	Inhoudsoverzicht Berlijn 185	346
7	Inhoudsoverzicht Berlijn 280	352
8	Inhoudsoverzicht Parijs 39	356
9	Inhoudsoverzicht Tirs	360
10	Inhoudsoverzicht Werden	366

Literatuur	368
-------------------	-----

Samenvatting	387
---------------------	-----

Summary	391
----------------	-----

Résumé	395
---------------	-----

Lijst van handschriften en drukken	399
---	-----

Register algemeen	403
--------------------------	-----